Rok IVty Nr. 11. Kraków, dnia 8 Sierpnia. Rok 1876.

Wychodzi w Krakowie co tydzień przez czas pory zdrojowo-kąpielowéj.

Biuro Redakcyi i Administracyi W KRYNICY w c. k. Zakładzie Zdrojowym.

Prenumeratę miejscową przyjmuje Administracya „Czasu“ w Krakowie, gdzie także dostać można pojedynczych Numerów „Krynicy.“

KRYNICA

Tygodnik poświęcony ojczystym Zakładom zdrojowo-kąpielnym.

Redaktor Dr MICHAŁ ZIELENIEWSKI

Lekarz Rządowy c. k. Zakładu Zdrojowego w Krynicy.

Prenumerata wynosi

w Krakowie na miejscu 1 złr.
w Monarchii austryacko-węgierskiéj z przesyłką pocztową . . . . . 1 złr. 20 c.

Numer pojedynczy . . . — 6 „

Należytość za prenumeratę lub za umieszczenie ogłoszeń odsyłać należy franco do Biura Administracyi.

MATERYAŁY
DO HISTORYI C. K. ZAKŁADU ZDROJOWEGO
W KRYNICY

zebrał

Dr Zieleniewski.

(Ciąg dalszy).

IV.

Ale nieznajomość przedmiotu, którym włodarzono, nieudolność osób tę balneologiczną latorósl pielęgnować mających, nieporadność odnośnych zarządców (Prefektów), w których rękach los młodocianego tutejszego Zakładu przedewszystkiem spoczywał, częste z góry nadsyłane im nagany za niewypełnienie poleceń owego Zakładu dotyczących, nieskończenie przeciągające się budowanie domów mieszkalnych i łaziebnych z góry nakazywanych, a nędzne wykonanie drewnianych budowli przez Prefektów proponowanych i prowizorycznie uskuteczniänych, obok ustawicznych zażaleń gości kąpielnych na niewygody, na jakie w tutejszym Zakładzie byli narażeni, wywołały pamiętne w dziejach tutejszego Zakładu komisye, z ramienią Wielkorządctwa galicyjskiego tu wysyłane, jako to: Sekretarza gubernialnego Nicolaja, którego w r. 1805 jako nadzwyczajnego komisarza do Krynicy ze Lwowa przysłano, celem zdania sprawy ze stanu tutejszego Zakładu. Na skutek raportu przez Nikolaja złożonego, do czego i inne niemniéj ważne przyczyniły się okoliczności: mianowicie podanie Dra Mikolascha, nadlekarza pułku imienia Księcia Czartoryskiego, jakie ów lekarz wprost do J. C. Mości pod dniem 26 Listopada 1806 zaniósł, a w którem:

a) opisał opłakany stan Zakładu-Krynicy —
b) podał wskazówki ku jego podźwignieniu —
c) i nadmienił, iż on sam zamierza wziąść w 20-letnią dzierżawę Zakład krynicki, wyszczególniając potrzebne w nim ulepszenia i podając warunki owéj dzierżawy; wszystkie te okoliczności wywołane wspomnionem podaniem Dra Mikolascha i raportem Nicolaja, spowodowały Wielkorządctwo galicyjskie do wysłania (na mocy rozporządzenia z d. 2 Października 1806. L. 14261) oddzielnéj fachowéj komisyi do Krynicy, złożonéj z Prof. Uniwersytetu krakowskiego Dra Schultesa, z ówczesnego Starosty sądeckiego Riedeswalda, z Inspektora kameralnego Nossberga, z Inżyniera obwodowego Br. Molla i z zarządcy dóbr państwa Muszyny Rihma, dla zaradzenia niedostatkom krynickiego Zakładu.

Powyższa komisya bawiąc 6 dni na miejscu w Krynicy, gruntownie zbadała stan rzeczy, a powodując i kierując się światłemi radami Dra Schultesa, wówczas Prof. Chemii i zastępcy Profesora kliniki lekarskiéj w Uniwersytecie krakowskim, zaproponowała najzbawienniejsze dla Zakładu krynickiego rady, które niebawem wykonane, stały się rzeczywistym a trwałym fundamentem tutejszego Zakładu. — Doktorowi przeto Schultesowi należy się od Krynicy wiekopomna wdzięczność i cześć — on bowiem wybornie pokierował rzeczoną komisyą, on podał mądre i niewzruszone zasady urządzenia tutejszego Zakładu, on wskazał i scyentyficznie uzasadnił jego rzetelne potrzeby i ulepszenia, on dokonał analizy chemicznéj zdroju krynickiego, on go wybornie opisał [1]), on najpierwszy wyrwał go z niewiadomości dotychczas tylko mocą grubéj empiryi i podaniem ludowem do wziętości doszły, on nareszcie najpierwszy znakomitą swą publikacyą wcielił Zdrój krynicki do wielkiéj rodziny europejskich zdrojów. — Jego rady i projekta dla Krynicy udzielone, są tak znakomite, iż po 70 latach zdolne są wytrzymać najsurowszą krytykę scyentyficzną, a najgłówniejsze z nich były następujące:

1) budowa gościńców z obu stron do Krynicy wiodących, tak, iżby na Duklę i na Nowy Sącz tamże dojechać można;
2) wystawienie budynków mieszkalnych dla pomieszczenia gości zdrojowych i wybudowanie nowych gmachów łaziebnych;
3) ustanowienie stałego lekarza zdrojowego w Krynicy, mającego być naturalnym kierownikiem, opiekunem i obrońcą Zakładu, jako instytutu zdrojowo-leczniczego;
4) nowe ocembrowanie zdrojów mineralnych;
5) założenie odpowiednich dla gości przechadzek i ustanowienie ogrodnika zakładowego;
6) jedna z najważniejszych rad: usypanie wzdłuż całéj doliny zdrojowéj wału, służącego dla Zakładu za obronę przeciw zalewowi sąsiedniego potoku, a bę-

[1]) Schultes J. A. Dr. der Medicin und Professor an der Universität in Krakau „*Ueber die Mineralquellen zu Krynica, auf Befehl des k. k. galizischen Guberniums.* Wien 1807 — tożsamo po francusku: *Sur les eaux minerales de Krynica.* Vienne 1807.

dącego zarazem gościńcem z Krynicy do Muszyny wiodącym;

7) założenie fabryki kamionek dla rozsyłania wody krynickiéj, za konieczność przez niego uznane.

Sprawiedliwie przeto Prof. Dr Schultes uważanym być może za twórcę Zakładu krynickiego, jego bowiem światłe rady, następnie w czyn zamienione, moralnie stworzyły tutejszy Zakład, wlewając w martwy jego dotychczasowy organizm ożywczego ducha umiejętności; a zatem i tutaj pochodnia umiejętności oświeciła ciemność a rozwiała grubą empiryę i udrapowaną w mundurowy płaszcz nieudolną rutynę. — Cześć przeto i wdzięczność winna Krynica Prof. Dr. Schultesowi! Bez niego Zakład krynicki, bezwiedny swego celu i swego znaczenia zapewnie byłby na długo spoczywał w swém niemowlęctwie; może na długo byłby tem samem, czem były inne galicyjskie rządowe zdrojowiska: Szkła, Truskawca i t. p.

V.

Skoro Krynica, jako zakład leczniczo-zdrojowy od r. 1807 pozyskała własnego lekarza zdrojowego, który z obowiązku i ze swego powołania powinien być jego reprezentantem na zewnątrz, czyli z natury rzeczy duszą całego Zakładu, przeto historya zdrojowiska krynickiego odźwierciedla się w czynnościach jego lekarzy zdrojowych; gdyż cały żywot tego rodzaju instytutu skupiać i przedstawiać się musi w działalności jego naturalnego i najbliższego: kierownika, doradcy i opiekuna, jakim być powinien lekarz zdrojowy dla swego zdrojowiska. Dlategotéż jak najściślej śledzić i oceniać będziemy czynności tutejszych lekarzy zdrojowych, gdyż zdając sprawę z ich działalności, najwłaściwiéj wywiążemy się ze zadania historyografa Zakładu krynickiego.

Akta wykazują, iż najpierwszym lekarzem zdrojowym był w Krynicy Dr Nennel, na mocy rozporządzenia Wielkorządztwa galicyjskiego z dnia 13 Czerwca 1807, L. 23226 na tę posadę mianowany, który dnia 8 Lipca 1807 przybył do Krynicy dla objęcia swych obowiązków.

Dr Nennel, obcokrajowiec, nieposiadający naszego języka, pierwotnie z roczną pensyą złr. 400, niebawem podniesioną do złr. 600 (na mocy rozporządzenia Administracyi dóbr z dnia 15 Października 1808 roku L. 16102) i z przyznaną sobie tantiemą od sprzedanych flaszek wody krynickiéj (od każdéj flaszki 2 kr.) w krótkim na swem urzędowaniu czasie, gdyż tylko do r. 1808 jako Lekarz zdrojowy w Krynicy funkcyonował, niczem nie przysłużył się młodocianemu swemu zdrojowisku.

Jego wycieczka do Lwowa, zapewnie celem zdania sprawy o zakładzie w r. 1808 przedsiewzięta, kosztowała zakład złr. 150. Od sprzedanéj w r. 1808 wody mineralnéj (14657 flaszek) otrzymał on tantiemy złr. 244 kr. 17.

W aktach nie znachodzi się żadna wzmianka o naukowych pracach Dra Nennela dla Zakładu krynickiego.

Był on przeto biernym dla swego zdrojowiska, upatrując rychłéj sposobności opuszczenia Zakładu krynickiego, co mu się też udało na samym początku 1809 r., pozyskawszy posadę Fizyka cyrkularnego w Nowym Sączu. *(C. d. n.)*

TREŚĆ SPRAWOZDANIA O C. K. ZAKŁADZIE ZDROJOWYM W KRYNICY

z roku 1875

podał

Dr. Zieleniewski.

(Dokończenie).

B. Część lekarska.

Co do VI). Do chorób układu kostnego, których przykłady przy zdrojach krynickich do obecnéj chwili leczyć mieliśmy sposobność, należały: krzywica *(Rhachitis)* i kościożer *(Caries)* różnych części układu kostnego, jako to: okostni przedudzia lewego, kości biodrowéj lewéj z 13 wrzodami zatokowemi, kościożer kości sprychowéj prawéj i raz jeden kościożer żeber szpondrowych.

Wypadki krzywicy, połączone z niedokrewnością, z wadami trawienia i z ogólnem osłabieniem przez nas przy zdrojach szczawą krynicką leczone, dostarczyły nam kilkanaście (11) razy bardzo interesujących dowodów leczniczej skuteczności szczaw krynickich; nie tylko bowiem niedokrewność i wady trawienia stanowczo ustąpiły, ale polepszony ogólny stan zdrowia tych pacyentów okazał zarazem, iż zboczenia ich w układzie kostnym wcale daléj nie awansowały, ale owszem najwidoczniéj w swym dawnym rozwoju powstrzymane zostały i przynajmniéj w pierwotnéj mierze pozostały. Wprawdzie kilkakrotnie ponawianego używania szczaw krynickich było do otrzymania tego pomyślnego skutku potrzeba; ale też w dwóch tu odnośnych wypadkach mieliśmy to zadowolenie, iż młode nasze pacyentki noszeniem odpowiedniego przyrządu ortopedycznego, od poczynającego się krzywienia ich kręgów pacierzowych, i od zboczenia w położeniu łopatki, prawie zupełnie uwolnione zostały, tak dalece, iż obecnie, gdy to sprawozdanie piszemy, owe dwie panienki zaledwie oku lekarza za osoby niegdyś krzywicy podlegające poczytanemi być mogą.

Zastósowanie odpowiednich ćwiczeń gimnastycznych tak w Krynicy, jako też późniéj w domu wytrwale i systematycznie przeprowadzone, wspierało naszą kuracyę krynicką, a wyborne alpejskie powietrze Krynicy, obok szczaw tamtejszych zewnętrznie i wewnętrznie zastósowanych, przyczyniło się do owych pomyślnych wyników leczenia.

Mniéj pomyślne skutki otrzymaliśmy w leczeniu kościożeru, od których dwa tylko wypadki odliczamy, a mianowicie kościożer obu kości przedudzia i kościożer kości sprychowéj. W obu tych razach już podczas pobytu w Krynicy nastąpiło zupełne zabliźnienie otworów zatokowych i takowe wcale się późniéj nie odnowiły.

KRONIKA WIADOMOŚCI BIEŻĄCYCH
O ZDROJOWISKACH KRAJOWYCH.

Krynica. Jaśnie Wielmożny **Siegler de Eberswald**, Naczelnik c. k. galicyjskiej Dyrekcyi lasów i domen, przybył temi dniami do Krynicy dla urzędowéj inspekcyi tutejszego Zakładu zdrojowego.

* * *

Krynica. Prof. Dr Wł. Tyrchowski, Dyrektor kliniki akuszeryjnéj Uniwersytetu warszawskiego, przybył w tych dniach do Krynicy, odwiedzając swoją rodzinę, tutaj dla leczenia się przebywającą.

IX. LISTA GOŚCI
przybyłych do c. k. Zakładu Zdrojowego w Krynicy
od dnia 29 Lipca do 5 Sierpnia 1876 r.

775.	Assman Leonora, kupcowa z Warszawy	osób 1	przybyła d. 29	Lipca	pod Gołębiami.
776.	Kaner Betta, „ ze Sambora	„ 1	„ 29	„	„ „
777.	Kegel Neche, „ z Gorlic	„ 1	„ 29	„	u Szwarza.
778.	Lustman Wolf, kupiec ze Rzeszowa	„ 1	„ 29	„	„ „
779.	Herce Bogusław, „ z żoną z Warszawy	„ 2	„ 29	„	pod Góralem.
780.	Bernatowicz Anna, obywatelka z Warszawy	„ 1	„ 29	„	„ Białą Różą.
781.	Siekierczyńska Kamila, żona mydlarza z Podgórza	„ 1	„ 29	„	u J. Kamińskiego.
782.	Uztowska Bronisława, ob. z córką Heleną Moszkowską i sługą	„ 4	„ 30	„	„ Kowalewskiego.
783.	Schneider Franciszek, nadleśniczy z Królestwa Polskiego	„ 1	„ 30	„	pod Cisem.
784.	Stadnicka Antonina, obywatelka z Maryą Kostkiewicz i sługą	„ 3	„ 30	„	w Hotelu Seiferta.
785.	Weinberg Ernestyna, żona kupca z Tomaszowa	„ 1	„ 30	„	u S. Schwarza.
786.	Suchodolski Edward, ob. ziem. z żoną i siostrą z Król. Pol.	„ 3	„ 30	„	pod Cisem.
787.	Kuryłowicz Henryk, obywatel z Lwowa	„ 1	„ 30	„	„ Rybą.
788.	Hild Ludwik, emeryt z Warszawy	„ 1	„ 30	„	„ Kurkiem.
789.	Berg Kamila, żona obywatela z córką z Końska (gub. Płoc.)	„ 2	„ 30	„	„ „
790.	Gepner Władysław, urzędnik tow. kred. ziem. z żoną i Eustachią Niewiadomską z Warszawy	„ 3	„ 31	„	„ Zegarem.
791.	Podhorodeńska Celestyna, obyw. z sługą z Gorlic	„ 2	„ 31	„	w Hotelu Warszawskim.
792.	Wrońska Lubina, żona dra med. z córką i sługą z Gorlic	„ 3	„ 31	„	„ „
793.	Wolf Andrzej, mecenas z familią z Warszawy	„ 6	„ 31	„	„ „
794.	Iżycki Konrad, urzędnik z matką z Warszawy	„ 2	„ 31	„	pod Bocianem.
795.	Sobolewski Karol, radca dworu z żoną z Warszawy	„ 2	„ 31	„	„ Zegarem.
796.	Kuczborska Helena, obywatelka z Kęt (Król. Pol.)	„ 1	„ 1	Sierpnia	pod Rybą.
797.	Karwosiecka Felicya, „ „ „	„ 1	„ 1	„	„ „
798.	Skrzyńska Julia, ob. z Maryą Towarnicką i sługą z Król. Pol.	„ 3	„ 1	„	pod Kosynierem.
799.	Neneka Kazimiera, obywatelka z Kalisza	„ 1	„ 1	„	w Hotelu Seiferta.
800.	Modrzejewska Julia, „ „	„ 1	„ 1	„	„ „ „
801.	Dydyński Aleksander, obywatel ziemski z żoną ze Słupia	„ 2	„ 1	„	„ „ „
802.	Altman Motyl, handlarz ze Strzyżowa	„ 1	„ 1	„	u Kaila.
803.	Aratten Beinisz, „ z Rozwadowa	„ 1	„ 1	„	„ „
804.	Aftergut Paul, „ z Limanowa	„ 1	„ 1	„	„ „
805.	Br. Przychocka Marya, właś. dóbr z Łososiny dólnéj	„ 1	„ 1	„	pod Sobieskim.
806.	Zakrzewski Aleksander, obyw. ziemski z Woli Lubaszewskiéj (Królestwo Polskie)	„ 1	„ 1	„	„ Gwiazdą.
807.	Stahl Brona, żona kupca ze sługą z Podgórza	„ 2	„ 1	„	„ Łabędziem.
808.	Thoren Hanc, „ „ z Krakowa	„ 1	„ 1	„	„ „
809.	Kornhäuser Fani, żona kupca z Nowego Sącza	„ 1	„ 1	„	„ „
810.	Winner Friede, „ „ z Dukli	„ 1	„ 1	„	„ „
811.	Grossinger Mariem, posesorka z Beligradu	„ 1	„ 1	„	pod Palmą.
812.	Górecki Tomasz, właściciel realności z Krakowa	„ 1	„ 1	„	„ Szwajcarem Nr 11.
813.	Bielak Józef, kupiec z Krakowa	„ 1	„ 1	„	„ „ „ „
814.	Wojszycki Antoni, obywatel z żoną, z Kazimierzem i Wandą Modzelewskimi (Król. Pol.)	„ 4	„ 2	„	w Hotelu Seiferta.
815.	Matusińska Stanisława, żona budown. z siostrą z Krakowa	„ 2	„ 2	„	„ „ „
816.	Wołosiewicz Faustyn, obyw. z Biało-Cerkwi (gub. Kijowska)	„ 1	„ 2	„	pod białą różą.

817.	Lubliner Majer, kupiec ze sługą z Lublina	osób 2	przybył d. 2	Sierpnia	pod Palmą.
818.	Uterska Emilia, ob. ze synem Antonim Skrzyńskim ze Lwowa	„ 2	„ 2	„	„ „
819.	Mirecki Kazimierz, artysta malarz z Krakowa	„ 1	„ 2	„	w Hotelu Krakowskim.
820.	Myczkowski Jan, urzęd. kolei K. L. z córką i synem ze Lwowa	„ 3	„ 2	„	„ „ „
821.	Chmielewski Konrad, dr medycyny z Warszawy	„ 1	„ 2	„	„ „ „
822.	Epstein Flora, żona bankiera z familią i sługami z Krakowa	„ 5	„ 2	„	w Hotelu Warszawskim.
823.	Geschwind Marya, żona kupca z synkiem z Łatoka	„ 2	„ 2	„	pod Kanarkiem.
824.	Hönigmann Józefa, żona kupca z N. Jaklitsch i sługą z Warszawy	„ 3	„ 2	„	„ Góralem.
825.	Sternberg Amalia, „ „ z Krakowa	„ 1	„ 3	„	„ Łososiem.
826.	Mandesfeld Rachel, żona kupca z synem z Krakowa	„ 2	„ 3	„	„ „
827.	Scherman Malke, „ „ z córką „ „	„ 2	„ 3	„	„ „
828.	Englad Marya, „ „ z Bendzina	„ 1	„ 3	„	„ „
829.	Serkowska Anna, córka fabrykanta z siostrą z Warszawy	„ 2	„ 3	„	u Lorczaka.
830.	Rebandel Elżbieta, obywatelka z kuzynką z Warszawy	„ 2	„ 3	„	pod Białą Różą.
831.	Walach Sisel, handlarka ze Sarą Bilet z Rzeszowa	„ 2	„ 3	„	u Luftglasa.
832.	Lustig Gitel Laje, żona kupca z Nowego-Sącza	„ 1	„ 3	„	„ „
833.	Pietrakiewicz Teofila, profesorka z córką z Krakowa	„ 2	„ 3	„	u R. Frenzla.
834.	Zilberstein Gittel, marszanka z Nowego-Sącza	„ 1	„ 3	„	„ Luxa.
835.	Wróblewska Walerya, żona urzęd. banku z bratem Aleks. Bossowskim i familią z Krakowa	„ 5	„ 3	„	pod Kosynierem.
836.	Bielański, urzęd. banku hipot. z żoną ze Lwowa	„ 2	„ 4	„	u Pocztmistrza.
837.	Strończyńska Klementyna, żona radcy stanu z córkami z Król. Pol.	„ 3	„ 4	„	pod Ułanem.
838.	Decykiewicz Michał, nauczyciel z żoną i synem z Król. Pols.	„ 3	„ 4	„	„ Rybą.
839.	Kaleta Karol, oficyalista prywatny z Krzeszowic	„ 1	„ 4	„	„ Cisem.
840.	Kumonowski Mikołaj, wł. dóbr z żoną i synem z Komanowic	„ 3	„ 4	„	w Hotelu Seiferta.
841.	Podwyszyński Aleksander, reżyser teatru z Krakowa	„ 1	„ 4	„	pod Kominiarzem.

Razem rodzin 67 czyli 122 osób.
Pozostało z poprzedniej listy rodzin 774 czyli 1539 osób.
Od otwarcia Zakładu było razem 841 „ 1661 „

Krynica, dnia 5 Sierpnia 1876. ***Reichelt,*** c. k. polit. Inspektor zdrojowy.

Główny Redaktor i wydawca Dr. *Michał Zieleniewski.* Redaktor odpowiedzialny *Józef Łakociński.*

W drukarni „CZASU“. Nakładem c. k. Zakładu Zdrojowego w Krynicy. Rządca drukarni *Józef Łakociński*